

ÖĞRETMEN ADAYLARININ DEĞER TERCİHLERİ

Nevin Akkaya*

Giriş

Yeryüzünde insan yaşadığı sürece sayısız sorunla karşılaşır, çözüm üretir, yeni sorunlar yaratır. Bu süreçte çeşitli olaylarla, durumlarla karşılaşır. Bu durumlara, olaylara kayıtsız kalmaz, tepki gösterir, davranış geliştirir, eylemlerde bulunur. Bireylerin her türlü davranışları, eylemleri, dolaylı ya da dolaysız değerler tarafından yönlendirilmektedir (Özgüven, 1994).

Mengüşoğlu'na (1983: 204) göre her türlü amaç ve hedefler, her türlü ilgi ve çıkarlar; idealler, güç ve iktidar etkenleri, ün ve şan hırısı, yerme-övme, saygı ve saygısızlık, inanma-inanmama, sözünde durma-durmama, dürüstlük, sevgi ve nefret gibi duygular, düşünceler, davranışlar değer kapsamına girer. Bütün bu değerleri;

1- Amaç değerler (Yüksek değerler)

2- Araç değerler olarak gruplandırılmak mümkündür. Yüksek değerler, idealler, inanç, dürüstlük, sevgi, dostluk, saygı gibi değerleri ifade eder. Araç değerler ise yarar, ilgi, çıkar gibi maddi değerlerdir. İnsan hayatı bu değerler tarafından yönetilir.

Günümüzde sosyal bilimlerde değerlerin, insan davranışlarının açıklanmasında önemli bir etken olduğu kabul edilen bir gerçektir. Davranış bilimciler ve sosyal psikologlar değerlerin

* Yard. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü,

bir yandan bireysel tutum ve davranışları ve bilişsel süreçleri etkilediğini; diğer yandan da toplumun kültürel kalıplarıyla etkileşimde bulunduğunu ve onları yansıttığını kabul etmektedir.

Değerlerin öğrenilmesi daha ziyade rol öğrenmesi şeklinde bir sosyal öğrenmedir (Güngör, 1998; 70). Yaşanılan toplumda nelerin yapılması gerektiği, olaylar ve durumlar karşısında nasıl davranılması gerektiği, nelere değer verileceği öğrenilir. Bu değerler toplumda destek buldukça pekişir, kuvvetle yerleşir; destek azaldıkça da değerler yozlaşmaya ve değişmeye başlar.

Değerler insanların tutum ve davranışlarını etkilemede, tutum ve davranışların belirlenmesinde ve biçimlendirilmesinde önemli rol oynar (Dilmaç, 1999). Geleceğin öğretmenleri olarak öğretmen adaylarının nasıl bir kültürlenme ve sosyalleşme içerisinde olduğunu, yani değerler sisteminin nasıl olduğunu bilmesi önemlidir. Ayrıca öğretmenlerin değerlerinin öğrenci davranışlarını etkilediğiyle ilgili birçok araştırma bulgusu vardır: (Brophy ve Good, 1986; Dickenson, 1990; Gözütok, 1995; Varış, 1973; Akt: Sarı, 2005), (Dilmaç, 2008). Yeni programlarla (2005-2006) birlikte ilköğretim okullarında yeni yaklaşımlarla öğrencinin öğrenme sürecine girmeden önce edinmiş olduğu değerlerinde öğrenciyi etkilediği benimsenmiş ve öğrencinin ilgi, tutum, değer ve inançlarını içine alan duyuşsal alan eğitimi programlara alınmıştır (MEB, 2004a: MEB2004b ve MEB2004c).

Temel değerlerin kazandırılması amacı Türk Millî Eğitim Temel Kanunu ve ders programlarının amaçları incelendiğinde de açıkça görülür. Temel Kanun'un başlangıcında Millî Eğitim'in amaçları sayılırken ahlaki, manevi değerleri benimseyen, beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı bir şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yetiştirilmekten bahsedilmektedir (Özbay: 2008). Temel insani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek aile, toplum ve okulun başlıca misyonları arasındadır (Ekşi: 2003).

Eğitim gelecek kuşaklara değer aktarımının yapıldığı bir süreçtir. Bu süreçte öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Okullar, ulusal ve evrensel değerlerin iletimini sağlayarak toplumların sürekliliğini gerçekleştiren kurumlardır. Bu kurumların öğrenci üzerinde etkili unsuru öğretmenlerdir. Bu nedenle geleceğin öğretmenlerinin ulusal, evrensel değerlere sahip olması, bu bilinçle yetişmesi gerekir.

Değerlerin bireyin yaşantısı, kişiliği, ilgisi, tutumu, duygu ve davranışlarıyla (Demirhan İşcan, 2007) ilişkisinin olduğu göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Çocuklarda değer oluşturmak ve geliştirmek öncelikle ailenin daha sonra da okulların, eğitimcilerin görevidir. Öğrenme öğretme- süreci boyunca öğrencilerin değerlerini geliştirmek ya da yanlış yerleşmiş bilgiyi değiştirmek gerek model olmasıyla gerekse işlediği derslerde dile getirdiği düşüncelerle öğretmenler önemli bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin değer tercihlerinin belirlenmesi önemlidir.

Yöntem

Araştırma, tarama modeli şeklindedir. Bu çalışmada amaç, DEÜ Eğitim Fakültesi 4. sınıf öğrencilerinin değer tercihlerini belirlemek ve öğrencilerin değer tercihlerinin cinsiyet, bölüm, sürekli oturulan yer, anne- baba öğrenim durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamaktır

Evren ve Örneklem

Bu araştırma 2010/2011 Güz dönemi Buca Eğitim Fakültesi Türkçe Öğret., Sınıf Öğret., İlköğretim Matematik Öğret., Din Kültürü ve Ahlak B. Öğret., Müzik Öğret., Okul Öncesi Öğret., İngilizce Öğret., Coğrafya Öğret., Edebiyat Öğret., Kimya Öğret., Almanca Öğret., Tarih Öğret., Bilgisayar Öğret., Fizik Öğret., Orta Öğrt. Mat. Öğret., Biyoloji Öğret., Resim Öğret., Fransızca Öğret., Fen Bilg. Öğret. Bölümlerinin 4. sınıflarında öğrenim gören toplam 910 öğrenci üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırmada örneklem olarak her bölümden yalnızca son sınıf öğrencilerinden tesadüfi küme örnekleme yöntemiyle öğrenci seçilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve öğrencilerin değer tercihlerini belirlemek üzere Değerler Ölçeği (Güngör 1998) kullanılmıştır. Spanger (1928) ve Allport, Vernon ve Lindzey'in (1960) klasik değer tercihleri sıralamasına (teorik, iktisadi, siyasi, sosyal, estetik, dini) Güngör (1998) ahlaki değerleri ekleyerek yeni bir değerler sıralaması ölçeği elde etmiştir. Bu ölçekte yedi değer alanına karşılık gelen on dört değer ifadesine yer verilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilere 14 değer ifadesi verilmiştir, bunlardan hangilerinin hangi değer alanına karşılık geldiği bildirilmemiştir ve öğrencilerden, insanın hayatta ideal edinebileceği 14 değer için en önemli olan değerden en az önemli olana göre sıralamaları istenmiştir. Bu sıralamaya göre ilk sıralarda yer alan değerlerin ortalamaları daha düşük, sonlarda yer alan değerlerin puan ortalamaları daha yüksektir.

Bu araştırmada verilerin çözümlenmesinde SPSS 17.0 programı ile aritmetik ortalama, bağımsız gruplar için T testi ve Anova ile hesaplanmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Değer Alanlarına İlişkin Sıralamaları

	N	$\bar{X}$	SS
	n	x	SS
1. Her şeyin ölçülü ve ahenkli olması	910	7,6989	3,92104
2. Öbür dünyayı kazanmak	910	8,2780	4,79465
3. Yalansız bir dünya	910	7,7132	3,60359
4. Günahlardan arınma	910	8,8890	4,16225
5. Ekonomik bağımsızlık	910	6,9613	3,96293
6. Konforlu bir hayat	910	8,7989	4,08951
7. Bütün gerçeklerin bilinmesi	910	9,1264	3,89500
8. Vicdan huzuru	910	5,7429	4,10825
9. Cahillikten arınmış bir dünya	910	6,6121	3,94713
10. Güzelliklerle dolu bir dünya	910	7,3451	3,97872
11. Eşitliğin sağlanması	910	6,6264	3,72234
12. Gerçek dostluk	910	6,9330	3,24417
13. Hürriyet için mücadele	910	7,1703	3,78094

Tablo 1 incelendiğinde, öğrencilerin önem verdikleri değerlerin 1. Sırada vicdan huzuru (5,7429), 2. Sırada cahillikten arınmış bir dünya (6,6121), 3. Sırada ise eşitliğin sağlanması (6,6264) değerlerinin olduğu görülmektedir. Son üç sırada ise, gerçeklerin bilinmesi (9,1264), günahlardan arınma (8,8890), konforlu hayat (8,7989) değerleri yer almaktadır. Bu değerlere bakıldığında ilk üç sırada ahlakî bilimsel ve siyasi değerlerin yer aldığı görülmektedir. Son üç sırada yine bilimsel değerler, dinî ve ekonomik değerler yer almaktadır. Buca Eğitim Fakültesi öğretmen adayları ahlakî, siyasal ve sosyal değerleri; vicdan huzuru, eşitliğin sağlanması, gerçek dostluk değerlerini, bilimsel, dinî, ekonomik değerlerden daha fazla önem vermektedir. Öğrencilerin en fazla önem verdikleri ahlaki değer diğer değerlerden önce yer alması araştırmanın önemli bulgularından biridir. Bütün gerçeklerin bilinmesi ve cahillikten arınmış bir dünya yargılarını içeren bilimsel değerlerin alt sırada yer alması da araştırmanın ilginç bulgularındandır. Kısaca Buca Eğitim Fakültesi öğretmen adayları en çok önemi ahlaki değer kapsamında yer alan vicdan huzuruna; en az önemi ise bilimsel değer kapsamında yer alan bütün gerçeklerin bilinmesi değerine vermiştir. Öğrencilere, on dört değer için bilimsel değerlerden bir maddeye ilk sıralarda, diğer maddeye ise son sırada yer verdikleri görülmektedir.

Tablo 2. Cinsiyet değişkenine göre öğretmen adaylarının değer tercihleri puan ortalamaları arasındaki t testi karşılaştırmasına ilişkin bulgular

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	t	s
1.Ölçü ve Ahenk	Kız	79	7,4698	3,85647	-2,337	020
	Erkek	31	8,0997	4,00595	-2,313	
2.Öbür Dünya K.	Kız	79	8,5751	4,74095	2,479	013
	Erkek	31	7,7583	4,85070	2,464	
3.Yalansız Dünya	Kız	79	7,8135	3,59975	1,110	267
	Erkek	31	7,5378	3,60903	1,110	
4.Günahlar.Arınma	Kız	79	8,7323	4,18506	-1,503	,133
	Erkek	31	9,1631	4,11398	-1,510	
5.Ekonomik Bağ.	Kız	79	6,8705	3,91503	-,917	359
	Erkek	31	7,1208	4,04638	-,909	
6.Konforlu Hayat	Kız	79	8,7720	4,11132	-,262	793
	Erkek	31	8,8459	4,05685	-,263	
7.Gerçeklerin Bil.	Kız	79	9,3541	3,92191	2,338	,020
	Erkek	31	8,7281	3,82081	2,355	
8.Vicdan Huzuru	Kız	79	5,3903	4,02152	-3,444	,001
	Erkek	31	6,3595	4,19098	-3,405	
9.Cahillikten A. D.	Kız	79	6,5907	3,98483	-,216	829
	Erkek	31	6,5907	3,88601	-,218	
10.Güz. Dolu Dün.	Kız	79	7,3264	4,02615	-,187	,852
	Erkek	31	7,3776	3,90019	-,188	
11.Eşitliğin Sağ	Kız	79	6,5613	3,60521	-,697	,486
	Erkek	31	6,7402	3,92183	-,681	

12.Gerçek Dost	Kız	79	6,9516	3,22207	,230	819
	Erkek	31	6,9003	3,28712	,228	
13.Hürriyet İ. Mü.	Kız	79	7,3696	3,72147	2,107	,035
	Erkek	31	6,8218	3,86377	2,085	
14.İnsanlara Yard.	Kız	79	7,2228	3,47364	1,379	,168
	Erkek	31	6,8943	3,42862	1,384	

Cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark “her şeyin ölçülü ve ahenkli olması”, “öbür dünyayı kazanmak”, “bütün gerçeklerin bilinmesi” , “vicdan huzuru” ve “hürriyet için mücadele” değerlerinde görülmektedir ($p<0,05$). Diğer değerlerde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark yoktur. “Her şeyin ölçülü ve ahenkli olması” değeri kız öğretmen adaylarında (7,4698), erkek öğretmen adaylarına göre (8,0997) daha yüksektir. “Öbür dünyayı kazanmak” değeri erkek öğretmen adaylarında (8,5751), kız öğretmen adaylarına göre (7,7583) daha yüksektir. “Gerçeklerin bilinmesi” değeri erkek öğretmen adaylarında (8,7281), kız öğretmen adaylarına göre (9,3541) daha yüksektir. “Vicdan huzuru” değeri kız öğretmen adaylarında (5,3903), erkek öğretmen adaylarına göre (6,3595) daha yüksektir. “Hürriyet için mücadele” değeri erkek öğretmen adaylarında (6,8218), kız öğretmen adaylarına göre (7,3696) daha yüksektir. Diğer değerlerde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tablo 3. Anne eğitim durumu değişkenine göre öğretmen adaylarının değer tercihleri puanlarının farklılaşmasına ilişkin bulgular

Anne Eğ.D.	n	$\bar{X}$	ss	F	p
D1 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	7,7344	3,81212	1,312	,269
	223	7,6368	3,72088		
	115	7,2087	4,25399		
	90	8,2889	4,48279		
D 2 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	8,0041	4,75031	10,497	,000
	223	9,0090	4,70766		
	115	9,5652	4,53085		
	90	6,2889	4,83490		
D3 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	7,5560	3,59804	10,497	,551
	223	7,9013	3,72950		
	115	7,7913	3,54543		
	90	7,9889	3,40025		
D4 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	8,6701	4,15264	1,813	,143
	223	9,3274	4,26123		
	115	9,2522	4,13552		
	90	8,5111	3,93556		

folklor / edebiyat

D5 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	6,7801	3,94365	,919	,431
	223	7,2197	4,14937		
	115	6,9304	3,72926		
	90	7,3333	3,88602		
D6 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	8,7282	4,16584	2.070	,103
	223	8,8027	4,00749		
	115	8,3565	4,00918		
	90	9,7333	3,89987		
D7 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	9,2676	3,79201	2.552	.054
	223	8,5202	4,00319		
	115	9,3652	4,06813		
	90	9,5667	3,84255		
D8 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	5,7988	4,11768	.085	,968
	223	5,6592	3,94677		
	115	5,6435	4,22023		
	90	5,7778	4,36219		
D9 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	6,7863	3,86277	1.259	,287
	223	6,2511	4,14812		
	115	6,8348	4,06079		
	90	6,2889	3,71225		
D10 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	7,3900	3,94048	.130	,942
	223	7,3857	4,14535		
	115	7,2261	3,73476		
	90	7,1556	4,11877		
D11 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	6,8755	4,00118	1.615	,184
	223	6,3722	3,31670		
	115	6,2087	3,25656		
	90	6,4556	3,63553		
D12 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	6,8651	3,24734	.599	,616
	223	6,9462	3,38608		
	115	6,8609	3,13130		
	90	7,3556	3,02169		
ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	7,4004	4,01601	1.733	,159
	223	6,7175	3,38598		
	115	7,0261	3,60424		
	90	7,2444	3,57366		
D14 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	7,1411	3,48039	,621	,602
	223	7,2511	3,36913		
	115	6,7304	3,73537		
	90	7,0111	3,20987		

Anne eğitim durumuna göre değer tercihlerine bakıldığında sadece “öbür dünyayı kazanmak” değerinde anlamlı bir fark vardır ($p < 0,05$). ilköğretim mezunu (8,0041)ve ilköğretimi tamamlayamamış ya da hiç eğitim görmemiş (6,2889) annelerin çocuklarının “öbür dünyayı kazanmak” değerini daha önceledikleri dikkat çekmektedir. Ailede değer oluşturmada annenin etkin durumda olduğu araştırmanın sonuçlarına yansımıştır.

Tablo 4. Baba eğitim durumu değişkenine göre öğretmen adaylarının değer tercihleri puanlarının farklılaşmasına ilişkin bulgular

BabaEğ.D.	n	$\bar{X}$	ss	F	p
D1 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	326	7,8436	4,13355	,467	,706
	294	7,6293	3,77643		
	258	7,5388	3,84126		
	32	8,1563	3,72532		
D2 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	326	7,5307	4,73260	7,182	,000
	294	8,7517	4,71251		
	258	8,9302	4,80788		
	32	6,2813	4,69890		
ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	326	7,5184	3,62529	,659	,578
	294	7,7789	3,70712		
	258	7,8178	3,49231		
	32	8,2500	3,34085		
D4 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	326	8,2883	4,09461	4,495	,004
	294	9,4184	4,13655		
	258	9,1318	4,17493		
	32	8,1875	4,30632		
ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	326	6,9387	3,83216	1,637	,179
	294	7,1327	3,98197		
	258	6,6512	4,09641		
	32	8,1250	3,88338		
D6 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	326	8,9417	4,04281	2,924	,033
	294	8,7721	4,00841		
	258	8,4264	4,23029		
	32	10,5938	3,75765		
D7 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	326	9,5061	3,86363	2,026	,109
	294	8,8741	3,80154		
	258	8,8682	4,04331		
	32	9,6563	3,64213		
D8 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	326	5,8558	4,34094	,627	,598
	294	5,8844	3,96403		
	258	5,4574	4,00488		
	32	5,5938	3,85093		
D9 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	326	6,9356	3,88593	1,655	,175
	294	6,2653	3,95853		
	258	6,5426	3,97758		
	32	7,0625	4,09514		

D10 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	326	7,1840	3,97955	2.258	,080
	294	7,4898	4,11833		
	258	7,5775	3,82545		
	32	5,7813	3,61658		
D11 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	326	6,9233	3,91018	1,215	,303
	294	6,4048	3,69153		
	258	6,4767	3,44742		
	32	6,8438	4,12787		
ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	326	6,9908	3,09788	,955	,413
	294	6,8197	3,37601		
	258	7,0853	3,28191		
	32	6,1563	3,16339		
D13 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	326	7,2454	3,91776	,938	,422
	294	6,9626	3,73188		
	258	7,2016	3,62198		
	32	8,0625	4,07144		
D14 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	326	7,2945	3,42108	1,924	,124
	294	6,8163	3,41952		
	258	7,2946	3,58206		
	32	6,2500	3,00537		

Baba eğitim durumuna göre değer tercihlerine bakıldığında “öbür dünyayı kazanmak”, “günahlardan arınma” ve “konforlu bir hayat” değerlerinde anlamlı bir fark vardır ($p < 0,05$). Baba eğitim durumuna göre “öbür dünyayı kazanmak” değerinde ilköğretim mezunu (7,5307) ve ilköğretimi tamamlayamamış ya da hiç eğitim görmemiş babaların çocuklarının (6,2813); “günahlardan arınma” değerinde ilköğretim mezunu (8,2883) ve ilköğretimi tamamlayamamış ya da hiç eğitim görmemiş babaların çocuklarının (8,1875) bu değerlere daha fazla önem verdikleri görülmektedir. “Konforlu bir hayat” değerinde ise yüksek öğretim gören babaların çocukları (8,4264) lehine anlamlı bir fark vardır. Dini değerlerle ilgili eğitimin öncelikle aileden alındığı, bu değere ilköğretim mezunu ya da formal eğitim almamış anne babaların daha önem verdikleri dikkat çekmektedir.

Tablo 5. Sürekli yaşanan yer değişkenine göre öğretmen adaylarının değer tercihleri puanlarının farklılaşmasına ilişkin bulgular

Sürekli yaşadığı yer	n	$\bar{X}$	ss	F	p
D1 köy kasaba şehir büyükşehir	85	7,9059	4,18507	.128	,944
	114	7,6053	3,94120		
	417	7,6547	3,89535		
	294	7,7381	3,88874		
D2 köy kasaba şehir büyükşehir	85	7,2118	4,78115	2.306	.075
	114	8,0614	4,83586		
	417	8,2470	4,90574		
	294	8,7143	4,58667		

D3 köy kasaba şehir büyükşehir	85	7,3765	3,62523	1.632	,377
	114	7,3772	3,88186		
	417	7,9137	3,57303		
	294	7,6565	3,52771		
D4 köy kasaba şehir büyükşehir	85	8,4706	3,87786	.846	,469
	114	9,2982	4,02850		
	417	8,7746	4,28571		
	294	9,0136	4,11687		
D5 köy kasaba şehir büyükşehir	85	6,4588	3,84384	1.509	,211
	114	7,3421	3,91012		
	417	7,1415	3,98152		
	294	6,7041	3,98001		
D6 köy kasaba şehir büyükşehir	85	9,0235	4,40502	3.694	,012
	114	9,5877	4,06760		
	417	8,9472	3,93176		
	294	8,2177	4,16718		
D7 köy kasaba şehir büyükşehir	85	9,7176	3,41081	.947	,417
	114	8,7895	3,72144		
	417	9,0935	4,00581		
	294	9,1327	3,93194		
D8 köy kasaba şehir büyükşehir	85	5,3647	4,06450	.428	,733
	114	5,5965	4,28977		
	417	5,7506	4,02339		
	294	5,8980	4,17981		
D9 köy kasaba şehir büyükşehir	85	7,1529	3,57740	1.386	,246
	114	6,1404	3,68416		
	417	6,5036	4,00308		
	294	6,7925	4,05691		
D10 köy kasaba şehir büyükşehir	85	6,4000	3,89811	2.358	,070
	114	7,3596	4,01353		
	417	7,2926	3,98263		
	294	7,6871	3,95504		
D11 köy kasaba şehir büyükşehir	85	7,2353	3,83793	.873	,455
	114	6,4649	3,66563		
	417	6,5947	3,75144		
	294	6,5578	3,67099		
D12 köy kasaba şehir büyükşehir	85	6,7882	3,61904	509	,760
	114	7,2719	3,22404		
	417	6,9113	3,06646		
	294	6,8741	3,38857		
D13 köy kasaba şehir büyükşehir	85	8,2588	3,63237	2.899	,034
	114	7,0526	3,40962		
	417	7,1703	3,88133		
	294	6,9014	3,77803		
D14 köy kasaba şehir büyükşehir	85	7,6353	3,61164	.794	,497
	114	7,0439	3,64677		
	417	7,0048	3,30355		
	294	7,1122	3,55805		

Sürekli yaşanan yer değişkenine göre “konforlu bir hayat” ve “hürriyet için mücadele” değerlerinde anlamlı bir fark vardır ($p<0,05$). “Konforlu bir hayat” değerini büyükşehirde yaşayanların (8,2177) öncellediği görülmektedir. “Hürriyet için mücadele” değerinde de sonuç büyükşehirde yaşayanların (6,9014) lehinedir.

Tablo 6. Farklı bölümlerdeki öğretmen adaylarının değer tercihlerine ilişkin varyans analiz sonuçları:

Değer	Varyansın K.	KT	D	KO	F	P
D1	GA	407,95	18	2765		
	Gİ	13477,524	891	15,126	1,829	0,019
	Toplam	13975,499	909			
D2	GA	1107,425	18	61,524		
	Gİ	19789,235	91	22,21	2,77	0
	Toplam	20896,66	909			
D3	GA	381,152	18	21,175		
	Gİ	11422,99	891	12,82	1,652	0,043
	Toplam	11804,142	909			
D4	GA	494,978	18	27,499		
	Gİ	15252,812	891	17,119	1,606	0,052
	Toplam	15747,79	909			
D5	GA	429,869	18	23,882		
	Gİ	13845,785	891	15,54	1,537	0,07
	Toplam	14275,654	909			
D6	GA	607,134	18	33,73		
	Gİ	14595,065	891	16,381	2,059	0,006
	Toplam	15202,199	909			
D7	GA	427,564	18	23,754		
	Gİ	13362,903	891	14,998	1,584	0,057
	Toplam	13790,467	909			
D8	GA	486,111	18	27,006		
	Gİ	14855,718	891	16,673	1,62	0,049
	Toplam	15341,829	909			
D9	GA	351,036	18	19,502		
	Gİ	13811,031	891	15,501	1,258	0,208
	Toplam	14162,067	909			
D10	GA	330,371	18	18,354		
	Gİ	14059,282	891	15,779	1,163	0,286
	Toplam	14389,653	909			
D11	GA	518,354	18	28,797		
	Gİ	12076,613	891	13,554	2,125	0,004
	Toplam	12594,967	909			
D12	GA	260,091	18	14,45		
	Gİ	9306,82	891	10,445	1,383	0,131
	Toplam	9566,911	909			

D13	GA	377,613	18	20,979		
	Gİ	12616,986	891	14,16	1,481	0,089
	Toplam	12994,599	909			
D14	GA	449,171	18	24,954		
	Gİ	10427,119	891	11,703	2,132	0,004
	Toplam	10876,29	909			

Tablo 6 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğrenim görmüş oldukları alanlara göre “ölçü ve ahenk, öbür dünya kazanma, yalansız dünya, konforlu hayat, vicdan huzuru, eşitliğin sağlanması, insanlara yardım” değerlerinde gruplar arasında 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Hangi bölümler arasında farklılaşmanın olduğunu belirlemek amacıyla yapılan post hoc Tukey testi sonucunda ilköğretim matematik, Türkçe, din kültürü ve ahlak bilgisi ve sınıf öğretmenliği bölümlerinde fark görülmüştür. Her şeyin ölçülü ve ahenkli olması değeri ilköğretim matematik öğretmenliğinde daha fazla önemsenirken, öbür dünyayı kazanma değeri sınıf öğretmenliğinde öncelenmektedir. Yalansız bir dünya değeri Türkçe öğretmenliği programında daha fazla önemsenmektedir. Konforlu bir hayat değeri ilköğretim matematik öğretmenliği programının lehine anlamlı bir fark göstermiştir. Vicdan huzuru değeri, eşitliğin sağlanması ve insanlara yardım değerleri din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmen adaylarının lehine diğer bölümlere göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

Tartışma

Bu araştırma DEU Buca Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin değer tercihlerini belirlemeyi ve bu tercihleri çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda araştırma grubunun öncelikli değerleri “vicdan huzuru”, “cahillikten arınmış bir dünya” ve “eşitliğin sağlanması” olarak bulunmuştur. Bu değerler ilk üç sırada yer almaktadır. Son üç sırada ise, “gerçeklerin bilinmesi”, “günahlardan arınma” ve “konforlu hayat” değerleri yer almaktadır. Bilimsel değerlerin içinde cahillikten arınmış bir dünya değeri ilk sıralarda yer alırken gerçeklerin bilinmesi değeri son sıralarda yer almaktadır. Bu değer kız öğretmen adaylarında daha önemsenirken diğer değerlerde erkek öğretmen adaylarının lehine bir fark vardır.

Bilimsel değerler kapsamında yer alan “cahillikten arınmış bir dünya” değeri ilk sıralarda yer alırken aynı değer grubunda yer alan “gerçeklerin bilinmesi” değeri son sıralarda yer almaktadır. Bu değer kız öğretmen adaylarında daha önemsenirken diğer değerlerde erkek öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir fark vardır.

Değerlere cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında “her şeyin ölçülü ve ahenkli olması”, “öbür dünyayı kazanmak”, “bütün gerçeklerin bilinmesi”, “vicdan huzuru” ve “hürriyet için mücadele” değerlerinde anlamlı bir fark görülmüştür. Diğer değerlerde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark yoktur. Araştırmanın bu bulguları Güngör (1998), Bacanlı (2002), Atay (2003), Sarı (2005), Aktay (2008), Bayraktar (2009) ve Dilmaç ve Deniz (2009) tarafından yapılan çalışmalarla örtüşmektedir. Anne eğitim durumuna göre değer tercihlerine bakıldığında sadece “öbür dünyayı kazanmak” değerinde anlamlı bir fark görülmüştür. İlköğretim mezunu ve ilköğretimi tamamlayamamış ya da hiç eğitim görmemiş annelerin çocuklarının “öbür dünyayı kazanmak” değerini daha öncelikle dikkat çekmektedir. Bu sonuç, değer

oluşturmada ailenin etkili olduğunu göstermektedir.

Baba eğitim durumuna göre değer tercihlerine bakıldığında “öbür dünyayı kazanmak”, “günahlardan arınma” ve “konforlu bir hayat” değerlerinde anlamlı bir fark görülmüştür. Baba eğitim durumuna göre “öbür dünyayı kazanmak” ve “günahlardan arınma” değerlerinde ilköğretim mezunu ve ilköğretimi tamamlayamamış ya da hiç eğitim görmemiş babaların çocuklarının bu değerlere daha fazla önem verdikleri görülmektedir. Eğitim seviyesi düşük anne ve babaların çocuklarının dinî değerlere daha fazla önem verdikleri dikkati çekmektedir. Birey değer oluşturmaya ailede başlar, ailenin değerleriyle yeni değerler gelişir. “Konforlu bir hayat” değerinde ise yüksek öğretim gören babaların çocukları lehine anlamlı bir fark vardır. Eğitim seviyesi yükseldikçe yaşam standartlarıyla ilgili beklentiler ve buna ilişkin değerler öne çıkmaktadır.

Sürekli yaşanan yer değişkenine göre “konforlu bir hayat” ve “hürriyet için mücadele” değerlerinde büyük şehirlerde yaşayanların lehine anlamlı bir fark görülmüştür. Araştırmannın bu bulgusu Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı (2008) tarafından yapılan araştırmayla örtüşmektedir.

2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda “İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye vizyonu (Resmi Gazete: 26215) benimsenmiştir. Oysaki Türkiye’nin vizyonuna uygun olarak bilgi toplumunun ihtiyaç duyduğu bilimsel değerleri önceleyen öğretmen adayları bu vizyonun gerçekleştirilmesi için çok önemlidir. Bu araştırma eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının ahlaki ve sosyal değerlere öncelik verdiğini göstermektedir. Bu değerlere bilimsel değerleri de katacak nitelikte dersler eğitim fakültesi programlarında, seçmeli derslerin arasında yer almalıdır, sosyal etkinlikler yoluyla da bilimsel değerlerin yerleştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bilimsel düşüncenin önemini ve ülke kalkınmasındaki yerini hissettirecek etkinlikler çeşitli kurumlarla işbirliği yapılarak gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aydın, M. (2011), “Değerler, İşlevleri ve Ahlak”, *Eğitim-Bir-Sen*. Sayı: 19.
- Başçıftçı, F., Güleç, N., Akdoğan, T., Koç, Z. (2011), Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri ile Epistemolojik İnançlarının İncelenmesi, 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 27-29 April. 2011 Antalya-Turkey.
- Büyüköztürk, Ş. (2007), *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Citation, W. H. (2004). Values Educational Psychology Interactive, Valdosta, GA: Valdosta State University. (16.10.2011) tarihinde internetten elde edilmiştir.
- Dilmaç, B., Deniz, M., Deniz, M. E. (2009). “Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışları İle Değer Tercihlerinin İncelenmesi.” *Değerler Eğitimi Dergisi*. Cilt: 7. Sayı: 18. s. 9-24.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H., Çıkılı, Y. (2008). “Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi.” *Değerler Eğitimi Dergisi*. Cilt:6. Sayı: 16. s. 69-91.
- Ekinci Çelikpazu, E., Aktaş, E. (2011). “MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi”, *Turkish Studies- International Periodical For*

- The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume, 6/2 Spring, p. 413-424, Turkey.
- Ekşi, H. (2003). “Temel İnsani Değerlerin Kazanılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları.” *Değerler Eğitimi Dergisi*. C.1. Sayı:1. Sayfa: 79-96.
- Güngör, E. (2010). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar/ Ahlak Psikolojisi, Ahlaki Değerler ve Ahlaki Gelişme*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Mengüşoğlu, T. (1983). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Özaslan, G. (2006). Eğitim Yöneticilerinin Güç Tipi Tercihlerinin Değerlendirilmesi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Teftiş Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Özbay, M. (2008). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I*. Ankara: Öncü Yayınları
- Özdemir, A. (2010). *Yönetim Biliminde İleri Araştırma Yöntemleri ve Uygulamalar*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Sarı, E. (2005). “Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği”. *Değerler Eğitimi Dergisi*. Cilt:3. Sayı:10. s. 73-88.
- TBMM. (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı. Resmî Gazete. Sayı: 26215 <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf>
- Uysal, F. (2008). Karakter Eğitimi Programlarının Değerlendirilmesi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yazıcı, K. (2007). “Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış.” *Türklük Bilimi Araştırmaları*. Sayı:19. s.489-522
- Yılmaz, E. (2009). “Öğretmenlerin Değer Tercihlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi.” *Değerler Eğitimi Dergisi*. Cilt: 7. Sayı: 17. s. 109-128.

Özet

Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri

Bu araştırmanın temel amacı öğretmen adaylarının değer tercihlerini belirlemek ve öğretmen adaylarının değer tercihlerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamaktır. Araştırma, tarama modeli şeklindedir. Modelde bağımlı ve bağımsız olmak üzere iki temel değişken vardır. Öğretmen adaylarının; bölümleri, cinsiyetleri, anne-baba eğitim durumları, sürekli yaşadıkları yer araştırma modelinin bağımsız değişkenleri; değerler(ölçü ve ahenk, öbür dünyayı kazanma, yalansız dünya, günahlardan arınma, ekonomik bağımsızlık, konforlu hayat, gerçeklerin bilinmesi; vicdan huzuru, cahillikten arınmış bir dünya, güzelliklerle dolu bir dünya, eşitliğin sağlanması, gerçek dostluk, hürriyet için mücadele, insanlara yardım) ise araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluşturmaktadır. Araştırmanın evreni, 2011 eğitim öğretim yılında DEU. Buca Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören 7819 öğretmen adaydır. Bu evren arasından tabakalı örneklem yöntemiyle seçilen 910 öğretmen adayı, araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Öğrencilerin değer tercihlerini belirlemede Değerler Ölçeği (Güngör, 1998) kullanılmıştır. Öğrencilerin değerlerle ilgili görüşleri hiçbir değişikliğe uğratılmadan olduğu gibi betimlenmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre değerlerin 1. Sırada seçilmesine dayalı olarak öğrenciler en fazla

1. Sırada “vicdan huzuru” değerini tercih etmişlerdir. Gerçeklerin bilinmesi ve konforlu bir hayat ise son tercihlerde yer almıştır. Öğretmen adaylarının bölümlerine göre değer tercihleri anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Cinsiyet değişkenine göre “her şeyin ölçülü ve ahenkli olması, öbür dünyayı kazanmak, bütün gerçeklerin bilinmesi, vicdan huzuru, hürriyet için mücadele” değerlerinde anlamlı bir fark elde edilmiştir. Anne eğitim durumu değişkenine göre “öbür dünyayı kazanmak” değerinde anlamlı fark görülmüştür. Baba eğitim durumu değişkenine göre “öbür dünyayı kazanmak, günahlardan arınma, konforlu hayat” değerlerinde anlamlı fark elde edilmiştir. Sürekli yaşanan yer değişkeninde ise “konforlu hayat, hürriyet için mücadele” değerinde anlamlı farklılık görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Değerler, Değer Tercihleri, Öğretmen Adayları, Eğitim, Eğitim Fakültesi

Abstract

VALUE PREFERENCES OF CANDIDATE TEACHERS

The primary aim of this study is to determine teacher candidates' value preferences and identify whether these preferences differ based on various variables. The study is in the form of screening model. It has two main variables, one as the dependent, and the other as the independent. Teacher candidates' major, gender, parents' educational background, place of living constitute the independent variables and the values (i.e. evaluation and balance, struggling for the life after this, the world without lies, being purified from sins, economical freedom, comfortable life, knowing the truths; peaceful conscience, a world without ignorance, a world with beauties, maintaining equality, real friendship, fight for freedom, helping people) the dependent variables. The population of the study is 7819 teacher candidates studying at Buca Faculty of Education, Dokuz Eylül University in the 2011 academic year. 910 teacher candidates selected using stratified sampling constitute the sample of the study. To determine the students' value preferences, Values Inventory (Gungor, 1998) was used. The students' views on values were described without any changes.

The results of the study revealed that the students mostly preferred the value of “peaceful conscience”. The least preferred ones were knowing the truths and a comfortable life. The teacher candidates' value preferences did not show a meaningful difference according to their major. However, according to the gender variable, there was a meaningful difference in the values of “evaluation and balance, struggling for the life after this, knowing the truths, peaceful conscience, fight for freedom”. Based on their fathers' educational background, there was again a meaningful difference in the values “struggling for the life after this, being purified from sins, comfortable life”. Similarly, the place of living also showed a meaningful difference in the values “comfortable life, fight for freedom”

Keywords: *Value, Value Preference, Prospective Teachers, Education, Education Faculty.*